

אייר תשע"ב

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

שיעור לימי ספירת העומר: הטוב הרע והמכוער עפ"י שיעוריהם של הרב לבנון והרב ויצמן

ב. תלמידי ר"ע מתו בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה, ויש בתורתו של רשב"י תיקון לפגם זה.

כאחד מתלמידיו המובהקים של רבי עקיבא שטבע את האימרה "ואהבת לרעך כמוך" - "זהו כלל גדול בתורה", גם במשנתו של רשב"י יש חשיבות רבה למידותיו של האדם ולמצוות שבין אדם לחברו. לדוגמא -

בבא מציעא - נט א

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים

בבא מציעא, נח ב

גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך

אך בעיון מעמיק יותר נראה שפלא הוא שדווקא דמותו של רשב"י כל כך מדברת אל כלל ישראל, תלמידי חכמים וגם "עמד". אנשים נשים וטף נוסעים להשתטח על קברו, ומאמינים שזכותו מגן לנו בבחינת - "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק".

הגמרא במסכת שבת דף ל"ג ע"ב מתארת דיון בין התנאים בו מציג עצמו רשב"י כמורם מעם:

3. סוכה דף מה עמוד ב

ראיתי בני עלייה והן מועטין,

אם אלף הן - אני ובני מהן, אם מאה הם - אני ובני מהן, אם שנים הן - אני ובני הן."

רשב"י מונה עצמו מבני עלייה המועטין, מרומם מעם. את שיטתו של רשב"י למדנו כשיצאו הוא ובנו מהמערה בה שהו מחשש שימסרו לידי הרומאים

4. תלמוד בבלי: שבת לג ע"ב - לד ע"א 3:

(בתרגום חופשי)

שישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וישב יהודה בן גרים עמהם. [תרגום] פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתיקנו, לא תיקנו אלא לצורך עצמן תיקנו שווקין להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות.

יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה שאז פסקו למות תלמידי רבי עקיבא. בארץ ישראל בפרט חוגגים ביום זה את הילולא של רבי שמעון בר יוחאי, שהוא יום הסתלקותו.

שני הקשרים בין הדברים:

א. חז"ל אמרו, שלאחר שמתו כ"ד אלף תלמידי ר"ע היה העולם שמים:

1. יבמות דף טב עמוד ב

" שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמים, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

(נעיר רק, שהגמרא לא סופרת עשרים וארבעה אלף, אלא שנים עשר אלף זוגות ולכך נידרש בהמשך)

רשב"י הוא אחד מחמשת תלמידי ר"ע שהעמידו תורה מחדש לאחר שמתו כל תלמידי ר"ע הראשונים, הוא היה אות הישועה מאבל מיתתם ולכן מתאים להזכיר אותו ביום שפסקו למות.

הרב לבנון, כשבא לנחם את משפחת חתואל בגוש קטיף, לאחר רצח האם טלי וארבע בנותיה הילה (11), הדר (9), רוני (7) ומירב (2) הי"ד דרש שם את מאמר הגמרא:

מקור מס 2:

"דתניא, רבי יהושע אומר: נשא אדם אשה בילדותו - ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו, שנא: 'קחלת י"א בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים;

ר"ע אומר: למד תורה בילדותו - ילמוד תורה בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו - יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנא: בבקר זרע את זרעך וגו'."

רואים מכאן את גודל אמונתו של ר"ע שראה אסון כ"כ גדול של מות כל תלמידיו, ממש שואה! ובכל זאת לא התייאש והמשיך בדרכו להרביץ תורה וממעט התלמידים שלמד בזקנותו יצא תורה שאנו לומדים אותה עד היום הזה.

אמרו: יהודה שעילה - יתעלה יוסי ששתק, יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג. הלכו והתחבאו (רשב"י ובנו רבי אליעזר) במערה. נתרשח נס ונברא להם חרוב ומעין מים. היו מורידים את בגדיהם והיו יושבים עד צווארם בחול. כל היום היו לומדים ובזמן התפילה היו לובשים את בגדיהם ומתפללים. לאחר התפילה היו חוזרים ומתפשטים, בכדי שלא יתבלו. ישבו שתיים עשרה שנה במערה. בא אליהו ועמד על פתח המערה, אמר: מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלה הגזירה? יצאו. ראו אנשים חורשים וזורעים, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן מיד יצתה בת-קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חיזרו למערכתכם! הלכו וחזרו. ישבו שנים עשר חודשי שנה.

(נשים לב להקבלה בין 12+12 אלף תלמידי המתים במגפה של רבי עקיבא, ולא 24, ו-12 שנה ו-12 חודשים יושבים רשב"י ובנו במערה) אמרי: משפט רשעים בגיהנם שנים-עשר חדש. יצתה בת-קול ואמרה: צאו ממערכתכם. יצאו. כל מקום שהיה פוגע רבי אלעזר, היה מרפא רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה. (מזכיר ומסביר את הגמרא בסוכה) בערוב יום ערב שבת, ראו זקן אחד שהיה מחזיק שני צרורות הדסים, ורץ בין השמשות. אמרו לו: אלה למה לך? אמר להם: לכבוד שבת. ויספיק לך אחד?! אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אמר לו לבנו: ראה, כמה חביבין מצוות על ישראל. נתיישרה דעתם.

ומה הסיבה שכשיצאו כל מה שנתנו בו עיניהם נשרף? ומסבירה הגמרא:

5. בברכות ל"ה עמוד ב:

"אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (שעניהו ס"א'): 'ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: (דברים י"א): 'ואספת דגן' ועל זה מוסיפה הגמרא במקום:

"אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידן" עולה שדרכו של רשב"י אינה מתאימה לרבים אלא ליחידי סגולה. ויתרה מזאת, רשב"י ובנו רבי אלעזר הקפידו על מי שאינו הולך בדרכם, כפי שמתארת הגמרא שכשיצאו מהמערה וראו אדם שחורש וזורע: "אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף ואחרי כל זאת, צריך להבין כיצד נוצר קשר של אהבה של כל חלקי האומה לרשב"י?"

6. שואל הרב לבנון:

...שהנה לאחר שחזרו למערה חזרו בתשובה על שהקפידו על אותם אנשים שעסקו בדרך ארץ, שכן הם החליטו לשבת במערה עוד י"ב חודש בגלל שאמרו "משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש", למרות זאת אנו מוצאים, שגם אחרי שיצאו מהמערה, מבטו של ר' אלעזר באותם אנשים שעוסקים בדרך ארץ שרף אותם ואביו רפא אותם: "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה." לכאורה הלא הם חזרו בתשובה על מה שהקפידו, ומדוע ר' אלעזר ממשך ומכה?

עונה הרב לבנון:

..ודעתו של ר' אלעזר עדין לא נחה מאלו שעזבו חיי עולם ועסקו בחיי שעה. בסופו של דבר נחה דעתם כאשר ראו את הזקן עם ההדסים: נראה ששני ההדסים כנגד זכור ושמור מסמלים את שני הסוגים בעם ישראל, את אלה שלומדים תורה והם בבחינת "זכור", ואלה שעוסקים במלאכה שהם בבחינת "שמור", ולמדו ממנו שחיבת המצוות שווה לחיבת התורה והם דרכים שוות להגיע לשמירת שבת ולעבודת הבורא, שכן שניהם בדבור אחד נאמרו.

רשב"י לשיטתו, אינו רואה את הטוב שבמעשי הרומאים, אלא יורד למהות הפעולה, וכשמוצא אותה אנוכית, לצורך עצמי, הוא פוסל אותה מיד. שיטתו של רבי שמעון בר יוחאי מתבססת על מחשבות האדם ("הלוך אחר המחשבה"), או פנימיות הדבר (היפך החיצוניות, הנראית לעין). לכן הוא פוטר הן בדיני שבת והן בדיני נזיקין, והן בקרבנות את מי שאינו מתכוון. הוא החשיב את המחשבה והפנימיות כדבר העיקרי בחיי האדם, ורבות מדעותיו, פסיקותיו והוראותיו קשורות עם דרך זו. שיטה זו מדריכה אותו גם בעולם ההלכה וגם בעולם המחשבה.

לכאורה ניתן ללמוד כי אם נחה דעתם, קבלו רשב"י ובנו רבי אלעזר את ההבנה כי יש למצוא את החיובי בכל אדם.

אך למרות שחורבן ירושלים בא בגלל שנאת אחים ובגלל שנאת חינם, רואים אנו מהגמרא במסכת תענית, כי לכאורה ממשך רבי אלעזר בשלו, למרות החורבן:

7. תענית דף כ עמוד א:

תנו רבנן: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז. מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה. נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו: שלום עליך רבי! ולא החזיר לו. אמר לו: ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך? אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית. כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: נענית לך, מחול לי! - אמר לו: איני מחול לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו

הרב ויצמן , ראש הישיבה התיכונית בפתח תקוה מלבן כמה נקודות במעשה שקראנו :

א. חז"ל מתארים מציאות בה התנא האלוקי רבי אלעזר ברבי שמעון, בזמן שהוא שרוי בשמחה גדולה על שלמד תורה הרבה, דעתו גסה עליו והוא "נופל" בהתייחסות נוראית לאדם שבסך הכל היה מכוער, מה שהיינו מצפים מקטני התלמידים שלא יפלו בזה. מה קרה לו לרבי אלעזר שכך נפל?

ב. מדוע מעלה רבי אלעזר בדעתו שכל אנשי עירו של אותו איש מכוערים כמוהו, מה עניין מקומו של האיש למראהו?

ג. רבי אלעזר "תופס את עצמו" במהירות כאשר האדם שהוא מכנה ריקה ומכוער, עונה לו "לך לאומן שעשאני".

מה מעורר את רבי אלעזר מהסיטואציה של לעג וזלזול באותו אדם, למצב בו הוא מבקש מחילה על דבריו?

ד. האיש המכוער עונה לרבי אלעזר ב"הברקה", שאולי היתה שגורה על פיו מפעמים קודמות בהן נפגש בזלזול במראהו: "אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית". בהמשך, כאשר רבי אלעזר מבקש את מחילתו של המכוער, דבק האיש באימרתו וחוזר ואומר "איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית".

מה יש בחזרה ובעקשנות על ההליכה לאומן? הרי האמירה הזו נועדה לעורר את רבי אלעזר מגסות רוחו ולא בכדי לגרום לו באמת ללכת לאומן ולומר לו כך?

ה. הפתיחה והסיום של המעשה לכאורה מתעלמים מהתהליך של רבי אלעזר מול המכוער, והמסר של חז"ל מן המעשה הוא המסר שאמור המכוער ללמוד, לא להיות קשה אלא לסלוח מהר.

היינו מצפים למסר כמו "לעולם אל תהיה דעתו של אדם זחוחה עליו לאחר שלמד תורה", או "לעולם אל תתייחס לחיצוניות האדם אלא לפנימיותו".

חז"ל מתעלמים מהבעייתיות של מעשהו של רבי אלעזר ובמידה רבה מבקרים את הקורבן על שלא סלח מספיק מהר במקום לתת ביקורת לרבי אלעזר על מעשהו.

ו. גם רבי אלעזר, כשנכנס לבית המדרש נוהג לכאורה כאילו לא למד כלום מהמאורע וגם הוא דורש "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" רבי אלעזר גם ממשיך את עניין הרכות לקנה שזכה ועושים ממנו ספר תורה תפילין ומזוזות, שקדושתם נובעת מן התורה הכתובה בהם.

אם נשווה את משל, הקנה מול ספר התורה, לנמשל - בו מי שאמור להיות רך הוא המכוער ורבי אלעזר הוא ספר התורה - נוכל אולי להסיק שיש בדבריו של רבי אלעזר אמירה ביקורתית מאד כלפי האיש שאם

כמה מכוער כלי זה שעשית. היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי! אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי? - אמרו לו: לזה שמטייל אחרריך. אמר להם: אם זה רבי - אל ירבו כמותו בישראל. - אמרו לו: מפני מה? - אמר להם: כך וכך עשה לי. - אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם: בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן. מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות. (תענית כ.)

בפשטות עולה ביקורת מהאמור על רבי אלעזר ברבי שמעון, והוא הרע שבסיפור, בעוד שהמכוער, הוא ההפך ממנו, דהיינו הטוב.

8. שואל הרב לבנון:

לכאורה קשה, איך ר' אלעזר נכשל באמירה כזאת לבייש אדם מכוער, והעובדה שחזר מלמוד תורה", והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, "מקשה עלינו להבין עוד יותר, הלא אחרי למוד תורה היה צריך להיות עניו יותר, ואמרו חכמינו "ומלבשתו עונה ויראה (אבות פרק ו משנה א)?

ה"עיון יעקב" פירש מכוער - מי שמכוער במעשיו, ובלשונו :

"הבין שאין בו חכמת התורה, כי חכמת אדם תאיר פניו"

אולם אין פירוש זה מתקבל כפשוטו שהרי לפי זה מה היה חטאו? ועל מה התחרט? ומהו טענתו של אותו אדם " לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית? "

לכן מסביר הרב לבנון כי :

נראה שגם זה אסור לומר, משום שאי אפשר לדון אדם עד שתגיע למקומו, וזה שייך כבר לקב"ה שעשהו כמו שהוא, ונוסף לכך, המעשים הרעים הם כעור חיצוני, ואין לומר על האדם עצמו שהוא מכוער, מפני שהכעור הזה אינו יכול להשחית את פנימיות הנפש, שנבראה חלק א-לונה ממעל.

וכך אמר בעל "עבודת ישראל" מקוֹז'ניץ על פי הגמ' ' נדרים דף סו עמוד א' באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן - , " אין עניות אלא בדעת, אם תאכיל אותן ותשקה אותן בתורה יהיו יפות, וכך הכיעור יכול להשתנות לטובה.

ולכן אותו אדם מזהיר אותו " ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן. " כי צריך להוכיח את הרשעים, אבל לא להרגיל בכך, שאז כאילו אומרים שהם מכוערים בעצם ואין להם תקווה.

היה יותר רך אולי היה זוכה להיות הקנה של ספר התורה?

ניתן להוסיף עיון נוסף : המכוער מתנה את סליחתו בתביעה - "שלא יהא רגיל לעשות כן", ומשמע שהוא מתיר לר' שמעון בן אלעזר לקרוא מדי פעם "מכוער". ומדוע שלא יאסור עליו לקרוא "מכוער" לגמרי, וכי יש היתר להלבין את פני חברו גם באופן חד פעמי!?

כדי לענות אומר הרב ויצמן קודם כל עלינו לברר מי אמר למי שלום?

9. הרב ויצמן:

לפני שנעמיק במעשה, נידרש להבהרה: מי אמר למי שלום עליך רבי! מלשון הגמרא נראה בבירור שהפונה הוא רבי אלעזר לאיש המכוער, והאיש המכוער לא עונה לו.

מנקודה זו מתחיל הסיפור, כשרבי אלעזר, שלפני רגע קרא לאיש "רבי", מתוך רצון לכבדו, מתקומם על ההתעלמות ומטיח באיש: "ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך?" ובאמת, מדוע מתעלם האיש המכוער מרבי אלעזר? משרטט הרב ויצמן קוים לדמותו של המכוער:

נראה אדם שלא מעוניין בתקשורת עם סביבתו, אדם שלא מוכן להידיין ולסלוח על פגיעה בו, אדם שמתעקש גם לחזור על התשובה הראשונה שלו כמנטרה גם אם היא כבר לא שייכת (איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית"), אדם שגם כאשר הוא כבר סולח הוא לא עושה זאת בלב שלם אלא "בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן". אנו אכן פוגשים אדם שחי חיים של התגוננות מקווצת, של חשש מפני הזולת ומלחמה נואשת על כבודו האבוד.

רבי אלעזר מוכיח את אותו אדם על תגובתו המכוערת, מגדיר אותו כמכוער, כאשר הוספת אנשי העיר הייתה כדי להגדיר שלא על הכיעור החיצוני רבי אלעזר מדבר אלא על המעשי, על חוסר התגובה לאמירת השלום המכובדת מצד רבי אלעזר. האם כך נהוג בעירכם להתנהג?

מה היא אם כן הבעיה? אם הכוונה להתנהגות ולא רק לצידו החיצוני של המכוער? מדוע מבקרים חז"ל את רבי אלעזר בביטוי כל כך חריף: "והייתה דעתו גסה עליו"?

הבעיה והפתרון במעשהו של רבי אלעזר:

רבי אלעזר כיון שלמד תורה הרבה דעתו גסה עליו, והמצב הזה הוא הפוך בדיוק מהרגישות שהיה צריך לנקוט בגישה לאותו אדם שכל חייו מתייסר מכיעורו.

המילה מכוער, שאולי יכולה להיות טובה ומתאימה אצל אדם אחר, לא יכולה להתאים כאשר מדובר באדם שמתמודד יום יום שעה שעה עם מראה מכוער ביותר. ברור גם שהמילה מכוער, "קפצה" לרבי אלעזר בגלל כיעורו החיצוני של האדם ופה היתה זחיחות דעת בעקבות מצב רוחו המרומם של רבי אלעזר.

אין ספק שחז"ל המספרים את המעשה ואף רבי אלעזר, רואים באמירה הזו חוסר רגישות ומקום לחרטה ובקשת סליחה.

אך למרות האמור, יש לנו ללמוד מוסר מרבי אלעזר: רבי אלעזר לא מתעקש על דבריו ולא מתייחס לחוסר אמירת השלום. הוא גם לא מתרץ את דבריו ומסביר שהתכוון לגערה עניינית, רבי אלעזר מבין שלא היה רגיש מספיק למצבו של האיש ולכן הייתה פה פגיעה קשה לאותו אדם, ומיד מבקש את סליחתו בצורה מלאה.

הוא יורד מן החמור, משתטח לפני האיש, מגדיר את מקומו כלפיו אחרי שפגע בו, לא כרב או תלמיד חכם, אלא כאדם מן השורה שמסוגל להוריד מכבודו על מנת שאותו אדם יתרצה

המכוער לעומת רבי אלעזר, לא מסוגל לתפוס את עצמו שלא היה בסדר, הוא לא מסוגל לבקר את עצמו, אלא רק להתעקש על כבודו ועל חוסר המוכנות למחול עליו.

עתה מובנים דברי רבי אלעזר שמסקנת דבריו מהמאורע היא "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז", אדם שלמד תורה הרבה, והוא שמח שמחה גדולה, יש לו רכות כקנה, ואז, גם כשהוא נופל, ועושה מעשה חסר רגישות, הוא מספיק בטוח בעצמו כדי לכופף עצמו, לרדת מהחמור, להשתטח, לבקש מחילה ואף ללכת אחרי האיש עד לעיר.

השמחה והביטחון העצמי, יוצרות לב פתוח להבנה שאולי טעיתי, ליכולת לחזור בי ולתקן את המעוות, ורבי אלעזר משנה מיד את גישתו.

לעומתו, האיש המכוער, לא מסוגל להתנתק מהמגן העבה שהוא עוטה עליו, הוא מסתגר באמירתו "איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני...", ולא מוכן להתקפל, הוא לא מבין שבעצם זה שלא התייחס כראוי אל הפונים אליו, ובהמשך, ההסתגרות בתוך עולמו המקוץ פוגעת בראש ובראשונה בו.

לסיכום: הביטחון העצמי והשמחה שאדם שמח, אולי מחד עלולים להביאו לזחיחות דעת, אך יותר מכך, הן מאפשרות פתיחות לסליחה, שינוי גישה ואף התנהגות ענוותנית ויכולת לויתור על הכבוד. חוסר הביטחון הוא זה שמונע מהאדם לסלוח, והוא זה שהופך אותו קשה כארז.

כאשר אדם נפגש עם אירוע בו הוא צריך לנקוט עמדה של סליחה או עמידה איתנה על שלו, לעיתים נדמה לו שהסליחה באה ממקום של חולשה וחוסר ביטחון. אנו רואים במעשה שלפנינו שפעמים רבות הלך המחשבה הזה הוא תוצאה של חוסר ביטחון, דווקא אדם ששלם עם עצמו כרבי אלעזר שהאגדה מתארת אותו כמי ש"היה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושמח שמחה גדולה, [והייתה דעתו גסה עליו] מפני שלמד תורה הרבה", יכול ממקום של שלמות פנימית גם להתקפל, לסלוח ולשנות גישה.

רבי אלעזר רואה את התנהגותו של זה שמולו, ומגיב מיד ובצורה קשה. תגובתו אם כי מוצדקת, מאבדת

מצדקתה בלשון החריפה בה נקט. ועל כך מבקש הוא את סליחתו, בבחינת "מענה רך ישיב חמה" (משלי ט"ו א')

היו פרשנים שהסבירו שרבי אלעזר כיוון בדבריו לעצמו (כך למשל כתב המהרש"א. אולם, לפי המסופר בתלמוד, לאחר ניתוח בשרו של רבי אלעזר, שלאחריו לא הסריח הבשר, ראה בכך הסכמה מן השמים למעשיו וקרא על עצמו את הפסוק "אף בשרי ישכון לבטח"

10. לסיים נביא את דברי הראשל"צ הרב עמר :

ואמרו חז"ל שבית המקדש הראשון נחרב מפני העוון של עבודה זרה, ובית המקדש השני נחרב מפני שנאת חינם, ובאמת עון עבודה זרה הוא חמור מכל העברות שבתורה. ואפ"ה אנו רואים שהתוצאות של שנאת חינם ותולדותיה קשים ונוראים מאלה של ע"ז, שהרי בית ראשון שנחרב מפני ע"ז, שב ונבנה לאחר שבעים שנה, ואילו בית שני שנחרב מפני השנאה, עברו קרוב לאלפיים שנה ועדיין לא נושענו.

ואין עון השנאה חמור מע"ז, אלא שהאדם לא מרגיש עומק עון השנאה וגודלו, וחושב שהוא לא עשה דבר, וע"כ ממשיך בזה בחוזק ובחשק גדול, ואומר מה עשיתי, כי השנאה משכנה בלב, אך משם מפכה כמעין לא אכזב מעשים רעים רבים, ומלבד הקושי המפורסם שבתיקון מדותיו של אדם שהוא מהדברים היותר קשים, עוד נדמה לאדם שע"י המחלוקת בדבר זה או דבר אחר ירבה כבוד שמים, או ימנע איזה רעות, אבל באמת אין הצדקה למחלוקת, ונזקיה כפולים מטובותיה עשרות מונים, והיא מביאה לידי שנאת חינם, וזה הוא עצם התמשכות החורבן.

וכמה יש להזהר שלא להקניט בדברים, וליזהר בלשון נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, ואדם אומר מה עשיתי רק דיברתי, והחיים והמות ביד הלשון, ומצות התלויות בדבור אין למעלה מהם וכמו תפלה ותלמוד תורה שהוא כנגד כולם, ובאותה מדה הוא חומרת העברות התלויות בדבור, עד שאמרו (במס' כריתות י"ז) שקולה לשון הרע כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים רח"ל.

נספח - קוים לדמותו של ראב"ש

במסכת בבא מציעא; פ"ג : מתואר שבעקבות הערה שלו על תפקודם הלקוי של הרומים בתפיסת פושעים (אף פושעים יהודים), מינוהו השלטונות למעין "מפקד משטרה מקומי". בתפקידו זה היה ממונה על לכידת גנבים והבאתם לדין. העונש על גניבה היה בדרך כלל עונש מוות.

העובדה שדווקא בנו של רבי שמעון בר יוחאי פעל בשירות הרומאים לא מצאה חן בעיני רבי יהושע בן קרחה שהטיח בפניו: עד מתי אתה מוסר עמו של אלוהינו להריגה? וכינה אותו "חומץ בן יין".

רבי אלעזר בן שמעון השיב לו: "קוצים אני מכלה מן הכרם". כלומר, האנשים שמובלים למיתה עקב פעולת השיטור שלי הם גורמים שליליים ומזיקים. רבי יהושע בן קרחה, מצדו, טען שביעור גורמים שליליים בחברה מוטל על אלוהים.

בהמשך אומרת הגמרא שבשלב מסוים גרמו ההוצאות להורג ייסורי מצפון קשים לרבי אלעזר. לאחר שסיפרו לו על מעלליו של מוצא להורג מסוים נתרצה, אך עדיין לא נחה דעתו. ייתכן שחש שידו הייתה קלה על ההדק, שכן מסופר שקרא את הפסוק מספר משלי "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו".